

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Спеціальність 035 «Філологія»

Освітній потенціал інтеграції музичного мистецтва з вивченням іноземних мов

Допущено до захисту «__» _____ 2020 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:

студ. групи ПР-61

Деменкова Ксенія Валеріївна

Науковий керівник:

Викладач каф. германської філології

Назаренко Олена В'ячеславівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА З ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ	5
1.1 Поняття інтегрованої освіти в педагогіці	5
1.2 Психологічно-когнітивний аспект мовного та музичного сприйняття. 7	
1.3 Інтегративний зв'язок між формами музичної наочності та засвоєнням іншомовного матеріалу	9
1.4 Методична цінність і принципи підбору пісенного матеріалу	11
РОЗДІЛ II МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПІСНІ ЯК ОСНОВНОЇ ФОРМИ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	14
2.1 Музичні твори як допоміжна складова засвоєння і розвитку компетенцій в загальноосвітній школі.....	14
2.1.1 Система вправ для формування і розвитку навичок мовної і мовленнєвої компетенцій.....	14
2.1.2 Лексична складова пісень та розширення словникового запасу учнів	17
2.1.3 Розвиток навичок граматики через використання пісень.....	20
2.1.4 Пісня як основний елемент оволодіння соціокультурною компетенцією.....	22
2.2 Сучасні технології для самостійного вивчення іноземних мов на базі пісенного матеріалу	24
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ	38

ВСТУП

Наслідком процесів глобалізації та стрімкого технічного розвитку є інтегративний підхід до багатьох наук та цілісне сприйняття дійсності. Міждисциплінарна інтеграція як освітня концепція розкриває потенціал інтегрованих занять у школі та вносить новизну у традиційний підхід до викладання, що має на меті сформувати у свідомості учнів комплексну стратегію засвоєння дисциплінарних основ як цілісної наукової системи знань про світ.

Потенціал інтеграції музичного мистецтва з вивченням іноземних мов полягає у висвітленні соціокультурного аспекту комунікативної компетенції, що в свою чергу забезпечить успішну інтеграцію учня у багатонаціональне суспільство шляхом формування знань про національну культурну спадщину, світогляд та ментальність носіїв мови іншомовного суспільства [18, с. 310].

Теоретичними та практичними принципами міждисциплінарної інтеграції музики з вивчення іноземних мов займалась велика кількість науковців та педагогів, серед яких можна відзначити діяльність таких постатей як І. Бех, І. Комісарова, А. Утіна, Ю. Стиркіна, Г. Падалка, Т. Мьорфі, К. Людке, Л. Спічер, Ф. Раушер та інші.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю трансформації пріоритетів та підходів у викладанні іноземних мов у шкільній освітній системі від ізольованого викладу лексично-граматичного базису та формального набуття учнями навичок мовлення, читання, аудіювання та письма до впровадження інтегративних занять для повноцінного розкриття усіх аспектів комунікативної компетенції.

Об'єктом дослідження виступає інтеграція уроків англійської мови та музичного мистецтва, **предметом** – методичні принципи впровадження інтегрованих занять з англійської мови та музичного мистецтва.

Мета дослідження полягає в окресленні, аналізі та формуванні існуючих та нових методичних принципів інтеграції англійської мови та музичного мистецтва, з урахуванням сучасних підходів до викладання та особливостей

розвитку учнів середньої та старшої школи. Для реалізації поставленої мети було сформовано ряд наступних завдань:

- 1) окреслити теоретичні аспекти поняття міжпредметної інтеграції в освіті та виявити психологічно-когнітивні особливості мовленнєвого та музичного сприйняття;
- 2) сформувати методичну цінність використання музичного пісенного матеріалу як форми наочності для розвитку навичок комунікативної компетенції у загальноосвітній школі;
- 3) висвітлити актуальність розвитку аспекту соціокультурної компетенції;
- 4) запропонувати варіанти використання сучасних технічних засобів на базі пісенного матеріалу для самостійного вивчення іноземних мов.

Дослідження було реалізовано на базі таких **методів**: описовий, емпіричний, порівняльний, метод синтезу та словникової дефініції, а також метод пробного навчання.

Практичне значення результатів даного дослідження полягає у можливому застосуванні матеріалів та зразків завдань для підготовки та проведення занять з англійської мови для учнів 5-9 класів загальноосвітніх шкіл, а також як додатковий матеріал до укладання методичних вказівок та рекомендацій з викладання англійської мови.

Результати дослідження представлені у тезах доповіді “Educational opportunities of music-integrated approach to foreign language teaching and learning” I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах».

Матеріали дослідження було апробовано під час проходження педагогічної практики на базі викладання в 5 та 8 класах з поглибленим вивчення англійської мови у Великобобрицькій ЗОШ I-III ступенів.

Структура бакалаврської роботи представлена вступом, двома розділами, висновками, списком використаних, лексикографічних та ілюстративних джерел. Загальний об'єм роботи (без додатків) складає 37 сторінок. Список використаних джерел включає 55 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА З ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ

1.1 Поняття інтегрованої освіти в педагогіці

Питання інтегрованої освіти в педагогіці являє собою комплексну науково-дидактичну проблему, початок дослідження якої у вітчизняній педагогіці припадає на першу половину 20 століття. У наукових педагогічних дослідженнях інтеграцію тлумачать в контексті цілісного підходу до навчання і виховання, розробки комплексних методів викладання з реалізацією тісних міжпредметних зв'язків [8, с. 48].

З точки зору педагогічних наук, інтеграція – це не процес «дифузії» наук, а навпаки, об'єднання і синтез окремих ізольованих елементів, результатом яких є єдина цілісна система набутих знань і умінь [12, с. 2].

Якщо розглядати поняття інтегрованої освіти у площині рівневої структури, умовно виокремлюють три основних рівні інтеграції навчальних дисциплін [12, с. 3]:

- 1) міждисциплінарна інтеграція, яка передбачає міжпредметні зв'язки;
- 2) синтез взаємопов'язаних дисциплін на базі однієї з них, як основної;
- 3) рівень доцільності, для якого характерно формування нової навчальної дисципліни і власного предмету вивчення.

Інтегрований міждисциплінарний підхід до освіти у педагогіці сприяє синтезу основних наукових засад різних напрямків досліджень, сприяє вивченню проблеми з різних перспектив. Такий метод подачі навчального матеріалу значно підвищує ефективність його засвоєння учнями, оскільки знання не вибудовуються фрагментарно, а базуються на тісній системі міжпредметних зв'язків. Крім того, інтеграція є нетрадиційним явищем у

рамках усталеного навчального процесу, що в свою чергу сприяє підсиленню інтересу до засвоєння нового матеріалу.

Базовими принципами інтегрованого навчання є систематизація і інтеграція. Методика викладання інтегрованого матеріалу в освітньому контексті загальноосвітньої школи передбачає його реалізацію у формі інтегрованих уроків, форми яких можуть бути:

- суто інтегрованими – уроки, які проводяться одним викладачем із залученням більше ніж двох дисциплін;
- бінарним – проведення заняття двома різними викладачами на базі встановлених тісних міжпредметних зв'язків конкретних двох дисциплін.

Для ефективного формування нових знань та умінь, варто спиратися на уже набуті знання з інших предметів, шукаючи зв'язки з базовою дисципліною, яка завжди буде займати провідну позицію серед допоміжних, мета яких закріпити і систематизувати знання в новому дискурсі [10, с. 45].

Організація інтегрованого уроку передбачає ретельну розробку нетипового плану-конспекту уроку відповідно до поставленої мети. Наприклад, проведення попередньої роботи вчителя стосується визначення теми уроку, встановлення конкретних міждисциплінарних зв'язків та розробки відповідних типів завдань для опрацювання матеріалу уроку, визначення форми уроку (урок-проект, комбіноване заняття, урок-екскурсія, семінар тощо), створення нестандартної системи само-оцінювання для підсилення здорової навчальної конкуренції та максимального активного залучення до роботи усіх учнів на уроці. Зважаючи на це, інтегровані заняття не можуть проводитися на постійній основі, оскільки так вони втратять свою новизну.

Серед основних освітніх функцій інтегрованого навчання можна виокремити:

- 1) освітню – формування аналітичних умінь та навичок;

- 2) розвиваючу – розвиток евристичної моделі навчання «inquiry-based learning», активізацію творчого та критичного мислення;
- 3) методологічну – формування та розширення світогляду, комплексного наукового підходу з подальшим використанням теоретичних знань на практиці [10, с. 45] та ін.

Доцільність інтегрованого навчання підтверджують вітчизняний і зарубіжний педагогічний досвід. В рамках «Нової української школи», Міністерство освіти і науки України запровадило у 2017 році нову пілотну дисципліну «Я досліджую світ» на базі експериментальних класів початкової школи. Дисципліна передбачає інтеграцію більше ніж п'яти навчальних предметів, серед яких громадянська, соціальна освіта; природничі науки; мовно-літературні та мистецькі дисципліни. Дисципліна охоплює основи як гуманітарних, так і природничих наук, і розвиває здібності учнів різносторонньо.

Метод інтеграції у освітньому процесі є важливою та необхідною умовою для формування комплексного підходу до навчання, який формує цілісне наукове уявлення про світ і розширює особистий світогляд. Міждисциплінарна інтеграція сприяє розвитку розумових здібностей, зокрема умінню запам'ятовувати, актуалізувати і систематизувати новий навчальний матеріал.

1.2 Психологічно-когнітивний аспект мовного та музичного сприйняття

Дослідження психологічно-когнітивних особливостей людини виникло на стику таких наук, як біологія та психологія у 80-х роках 20 століття, сформувавши нову галузь науки – когнітивну нейробіологію, предметом вивчення якої стали когнітивні властивості мозку людини.

Увесь досвід, який людина набуває в процесі життєдіяльності базується на активізації основних зон сенсорної системи – зорової, слухової, дотикової, смакової, нюхової. Зокрема, слуховим процесам притаманна складна

аналітична діяльність мозку, яка проявляє свої властивості по-різному, в залежності від зовнішніх стимулів, таких як часова модальність, чи організація інтенсивності і тривалості звучання.

Мистецьке та мовленнєве сприйняття засвоюється реципієнтом однаково комплексно та аналітично-сегментовано [22]. На відміну від інших когнітивних функцій мозку, мовлення і сприйняття музики є однаково спонтанними процесами, їх структури – подібні за будовою і часовою модальністю: звуки складаються в музичні мотиви (в мовленні – слова), мотиви у фрази (словосполучення), фрази у завершену музичну думку (речення).

Перцептивне структурування – це перцептивний, тобто чуттєвий простір людини, у якому вона здатна відображати органами чуття елементи реального світу у своїй свідомості [6, с. 270]. Варто зазначити, що перцептивна діяльність психіки лежить в основі більш складної психічної діяльності, яка лежить поза межами фізіологічної здатності сприймати звуки органами слуху – контролювати та розмежовувати мовлення.

Таким чином, можна виокремити два види слуху:

- мовленнєвий (фонематичний, або фонологічний) слух, тобто здатність розпізнавати окремі фонемі;
- немовленнєвий (музикальний) слух, тобто здатність орієнтуватися в немовленнєвих звуках – тонах, шумах).

Розвинуте музично-ритмічне сприйняття допомагає виділити при вивченні іноземної мови акцентно-ритмічні групи, розподілити фразовий та словесний наголос, швидше ідентифікувати іншомовні фонемі на слух, довготу і короткість складів. Музичний досвід, набутий свідомістю людини, активізує вміння уважно сприймати інформацію, відточує артикуляцією, вимову і загострює внутрішній слух, що позитивно впливає на відтворення іншомовного мовлення, яке все одно залежить від лінгвістичних факторів в умовах багатомовності.

Нещодавні закордонні дослідження [23; 26] підтвердили першочергову активізацію слухової зони кори головного мозку як під час сприйняття мелодій, так і при розпізнаванні слів або фраз. Крім того, дослідження з міждисциплінарної інтеграції музики та іноземних мов встановлюють тісний взаємозв'язок між музикою та розвитком навичок аудіювання, граматики, розширення словникового запасу, розвитком навичок читання, артикуляції та вимови [21].

Безпосередньо дослідження розвитку мовної і мовленнєвої компетенцій у поєднанні з музичним сприйняттям встановлюють тісну взаємодію застосування музичного матеріалу з розвитком навичок усного мовлення, формуванням фонологічних навичок у дітей, та розвитком критичного аналізу [35].

З вищесказаного випливає, що при взаємодії мовного та музичного стимулів мозок виконує складну когнітивну роботу, яка на рівні мисленнєвих процесів людини збігається структурно та розгортається у межах однакової часової модальності. Інтеграція лінгвістичних та мистецьких дисциплін розвиває творче мислення й інтелектуальні здібності, підвищує мотивацію до навчання, поглиблює знання одразу з декількох предметів, що позитивно впливатиме на підвищення професійної компетенції учнів на ринку праці у майбутньому.

1.3 Інтегративний зв'язок між формами музичної наочності та засвоєнням іншомовного матеріалу

Вітчизняними та зарубіжними педагогами було сформовано ряд дидактичних принципів та форм наочності лінгво-мистецького напрямку. Видатні педагоги, серед яких Т. М'юрфі, К. Людке, К. Орф, О. Шевченко, Л. Біржакова розробляли і впроваджували інтегративні курси, спрямовані на розкриття потенціалу естетичного-мовного аспекту дисциплінарної інтеграції, вирішення фонетичних задач шляхом пошуку міжпредметних зв'язків,

опанування лексичних складнощів, розвиток інтелектуальних та творчих здібностей учнів тощо.

Специфіка інтеграції музичного мистецтва та іноземної мови полягає в допоміжній функції музики як дисципліни екстралінгвістичного фактору для створення комунікативних ситуацій, модифікації та розроблення нових форм завдань через впровадження креативних видів діяльності учителя і учнів [17, с. 155]. Оскільки до кожного уроку учитель складає розгорнутий план-конспект, особливістю інтегрованих уроків іноземної мови та музичного мистецтва може стати комбінація елементів форм музичної наочності як допоміжного засобу досягнення певної комунікативної мети на кожному з етапів проведення уроку.

На початковому етапі ознайомлення учнів з азами обох дисциплін, відбувається засвоєння алфавіту та ознайомлення з системою нотації у музиці. Відомо, що з поширенням латинської мови у 6 столітті, з'явилася можливість ведення музичних нотатків, в результаті чого було сформовано єдину латинську систему нотації, літери якої відповідають алфавітам англійської та німецької мов: Ля — А, Сі — В, До — С, Ре — D, Мі — Е, Фа — F, Соль — G [20, с. 316]. Таке порівняння дозволить легко опанувати перші сім літер алфавіту іноземної мови, демонструючи їх розташування наочно на клавіатурі або нотному стані. Таким чином, вчитель прибігає до когнітивного методу навчання за рахунок введення візуалізації навчального матеріалу, активуючи довготривалу пам'ять.

Доречною наочною формою для засвоєння лексичних тем (наприклад, засвоєння кольорів) можна вважати інтонаційні вправи на слух, які базуються на феномені «синестезія» – здатності людини активізувати одразу декілька органів чуття, в результаті чого відбувається накладання якостей одних явищ на інші [11, с.55]. При поєднанні зорових і слухових чуттів аналізатор здатен до нового неспецифічного відчуття сприймання – кольорового слуху. Кольоровим слухом володіло багато композиторів – С. Скрябін, С. Рахманінов, а також видатний оперний композитор М. Римський-Корсаков,

у свідомості якого нота «Re» означала жовтий сонячний колір. Короткі готові пісні, римівки та вправи з простою лексикою, артикуляцією і мелодією, розроблені спеціально для початківців є однією з модифікацій форм музичної наочності [8, с. 49].

Загалом, усі пісні, які є предметом наочності на уроках іноземної мови будуть спряти глибшому засвоєнню лексичного матеріалу. Крім того, формуються фонетичні і (пасивно) граматичні навички, тренується артикуляція. Суто музичний матеріал, не підкріплений текстом, сприяє формуванню сприятливого музично-емоційного фону і спонтанної ситуації, для подальшого вираження набутого у процесі прослуховування досвіду засобами мовлення. Ганна Утіна, викладач-методист вищої категорії, створила збірку пісень «Лічба» на вірші О. Пилипенко, де вона висвітлила взаємоз'язок ступенів гами (I-VII) та латинського позначення нотації з алфавітом англійської мови та елементарними принципами лічби від одного до семи: I — one, II — two, III — three, IV — four, V — five, VI — six, VII — seven [20, с. 318]. Метою інтеграції сольфеджіо й іноземної мови на початковому рівні є повторення елементарних принципів лічби, засвоєння розташування літер алфавіту та паралельне засвоєння ступенів гами. Загалом, такий підхід до вивчення іноземної мови відходить від «сухого» введення нового навчального матеріалу та використання застарілих форм роботи, пропонуючи нестандартні і доступні пояснення, ілюстративні приклади, нові форми роботи.

Отже, перевагами мовно-музичної інтеграції у процесі навчання іноземним мовам є комплексний підхід до опанування іншомовною компетенцією, різнобічний розвиток особистості, емпіричний підхід до вивчення мови через набуття особистого досвіду відтворення музичного матеріалу, позитивний вплив емоцій на особисту мотивацію до навчання, розвиток творчих здібностей та нестандартного мислення.

1.4 Методична цінність і принципи підбору пісенного матеріалу

Процес глобалізації та розвиток технологій впливають на всі сфери життя суспільства, вносячи зміни у методи та підходи до викладання, які полягають у формуванні таких важливих навичок учня 21 століття, як розвиток критичного мислення та формування соціокультурних аспектів комунікації. З цією метою, постає потреба пошуку нових форм роботи у методиці викладання, зокрема у процесі навчання іноземним мовам.

Серед сучасних методів вивчення іноземної мови варто зазначити task- або activity-based methods, які характеризуються «навчанням через досвід» та передбачають велику кількість інтерактивних форм роботи [27, с. 220].

Пісенний матеріал є одним із варіантів специфічного допоміжного виду наочності у вивченні іноземних мов, особливістю застосування якого є одночасна активізація усіх видів мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, аудіювання та письма.

Методична цінність використання пісенного матеріалу полягає у:

- 1) формуванні навичок оперування лексичними одиницями у різних контекстах, розвитку стилістичного смаку учнів;
- 2) відпрацюванні і закріпленні широкого діапазону граматичних конструкцій;
- 3) розвитку ритмічно-артикуляційних навичок мовлення, вдосконаленні вимови;
- 4) розвитку соціокультурної компетенції через ознайомлення з культурою носіїв мови, яка вивчається;
- 5) створенні невимушеної атмосфери на уроці, зниженні психологічного навантаження і підвищенні мотивації [8, с. 49].

Методика викладання іноземної мови чітко розмежовує поняття «пісня», яка є прикладом іншомовного звучання та елементом культури носіїв даної мови, і «пісенний матеріал», більш широке поняття. Пісенний матеріал додатково передбачає наявність системи вправ, які можна долучити до

опрацювання тієї, чи іншої пісні з метою розвитку мовної та мовленнєвої компетенції.

Підбір та організація роботи з пісенним матеріалом необхідно планувати ретельно і враховувати вік, рік навчання, рівень мовленнєвої та мовної компетенцій, індивідуальні нахили та вподобання. Залежно від рівня володіння іншомовною компетенцією, віку і когнітивних особливостей можна виокремити наступні критерії підбору пісенного матеріалу [3, с. 195]. Наприклад, початковому рівню відповідає простий пісенний матеріал, з простою мелодикою, ритмічно-артикуляційною структурою та повільним темпом. Для середнього рівня застосовують пісні ширшого лексичного складу, включаючи ідіоматичні висловлювання, ускладнені граматичні та ритмічно-інтонаційні елементи пісні. На високому володінні мовою, вчитель повинен врахувати індивідуальні вподобання учнів, змістовність пісенного матеріалу, лексичну наповненість (введення елементів розмовної мови, сленгу, тощо).

На етапі підбору пісенного матеріалу також варто враховувати деякі загальні принципи, серед яких: принцип актуальності – полягає у наявності проблеми, актуальної для учнів певної вікової категорії; принцип методичної цінності – відповідність пісенного матеріалу уже набутим навичкам, або паралельне його застосування з опануванням інших мовних компетенцій (наприклад наявність раніше вивчених граматичних конструкцій, лексичних одиниць); принцип автентичності – полягає у розвитку лінгвокраїнознавчої компетенції, ознайомлення з автентичними зразками культури народу мови, яка вивчається.

Підсумовуючи варто наголосити, що для якісного та ефективного вивчення іноземної мови в процесі її інтеграції з музичним мистецтвом, викладачу варто враховувати усі принципи підбору пісенного матеріалу, спираючись на комунікативний підхід до навчання та креативні рішення.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПІСНІ ЯК ОСНОВНОЇ ФОРМИ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

2.1 Музичні твори як допоміжна складова засвоєння і розвитку компетенцій в загальноосвітній школі

Освітня програма Міністерства освіти і науки передбачає вивчення мистецьких дисциплін та іноземної мови у початковій, основній та старшій школі. Державний стандарт базової основної загальної освіти від 2017 року [46] та попередньо оновлені типові освітні програми [45] охоплюють такі основні засади оволодіння учнями навчальних дисциплін, як комплексний та інтегративний підходи до навчання. Наголошується на необхідності встановлення міжпредметних зв'язків творчих дисциплін з іншими предметами в рамках освітньої програми задля успішного орієнтування учнів у соціокультурному просторі [2].

2.1.1 Система вправ для формування і розвитку навичок мовної і мовленнєвої компетенцій

В рамках освітніх запроваджень Міністерства освіти і науки передбачається, що вчитель повинен користуватися різноманітними методичними прийомами і засобами, змінюючи свою роль з пасивного практика на помічника-спостерігача у процесі здобування знань учнями.

Розглядаючи методичні засоби і прийоми інтеграції музичного мистецтва з вивченням іноземних мов, одним з педагогічних прийомів для досягнення актуальних навчальних цілей є застосування пісенного матеріалу на уроках іноземної мови. Пісні – це проблемний, аутентичний матеріал для оволодіння другою мовою, сприятлива комбінація звуків мови і музики, яка заохочує учнів практикувати мову поза межами класних занять [28].

Вибір вправ буде цілком залежати від класу, теми і мети уроку, встановлених вчителем. Існує велика різноманітність вправ на базі пісенного

матеріалу для покращення мовної і мовленнєвої компетенції учнів в рамках вивчення англійської мови.

Концепт Нової української школи для учнів початкових класів ставить за мету навчити учнів формувати вміння взаємодіяти з іншими навчальними дисциплінами через мистецтво, організовуючи урочну і позаурочну діяльність, наприклад, проведення «тематичних днів», які полягають у реалізації спільної навчальної мети на базі усіх навчальних дисциплін за розкладом [2]. Тому доцільним можна вважати підбір та розробку системи вправ для оволодіння іноземною мовою у загальноосвітніх школах, яка має ґрунтуватися на сучасних інтерактивних методах із застосуванням технологій, спільній співпраці вчителя, учнів та батьків.

Серед широкого діапазону вправ для оволодіння мовною і мовленнєвою компетенціями з англійської мови, наприклад у початковій школі можна виокремити наступні вправи, представлені у посібниках Г. Падалки та Н. Василенко-Несіної «Музика+English» [14, с. 26] та посібнику І. Савченко «Вірші та пісні на уроках англійської мови в початкових класах» [15, с. 5]:

- вправа-розспівування складів, фраз – для опрацювання звуків представлених в нових лексичних одиницях. Як варіант, учням пропонується скласти невеликий текст для інтонаційної вправи, яку учитель відтворить за інструментом;
- пісні з елементами театрального мистецтва – співаючи пісню, учням пропонується відтворити її зміст (наприклад, скопіювати рухи тварини, зобразити явище природи). Актуальною є пісня-гра «Head, shoulders knees and toes» [53], «Yes, I can» [54] та інші;
- вправа «Обери мелодію» – учні ознайомлюються зі змістом простої пісні, потім прослуховують декілька мелодій на вибір для визначення відповідного настрою, який відповідає тексту пісні;
- музично-інтонаційна вправа для засвоєння кольорів – задані вчителем нота, музичний мотив або невелика пісня формують у

свідомості певну емоційну асоціацію у учня, спонукаючи його назвати колір, формуючи лексичні навички.

З учнями основної та старшої школи доцільно користуватися алгоритмом опрацювання пісні. У методико-практичному посібнику Карен Людке «Teaching foreign languages through songs» представлено послідовний алгоритм для роботи з піснею [28]. Алгоритм представляє собою чотири етапи роботи над піснею: етап-підготовка – (підбір вчителем пісенного матеріалу, додаткову інформацію про автора, виконавця, стиль пісні); етап-ознайомлення, або дотекстовий етап – заглиблення учнів у іншомовне культурне середовище через обговорення додаткової інформації про пісню з учнями; етап-презентація, або текстовий етап – з використанням технічних засобів (проектор, мультимедійна дошка) вчитель представляє текст пісні і пояснює, на що саме слід звернути увагу (граматичні, лексичні особливості); етап-прослуховування – учні прослуховують пісню вдруге і на свій погляд формують її методичну цінність відповідно до мети уроку, визначають для себе особливості пісні, наприклад, нові лексичні одиниці, граматичні конструкції. Кожен етап роботи над піснею передбачатиме відповідні типи вправ для опрацювання теми і мети уроку, яка полягає у розвитку однієї чи декількох навичок мовної та мовленнєвої компетенції – читанням, аудіюванням, письмом, мовленням.

Типовими вправами для опрацювання пісні для учнів основної та старшої школи можуть бути:

- Обговорення проблематики, жанру, пошук додаткових відомостей про автора та виконавців пісні, обговорення вражень після прослуховування пісні в парах/групах/зі вчителем;
- визначення ключових слів тексту пісні для встановлення її змісту «наперед»;
- заповнення пропусків тексту пісні під час її прослуховування;
- добір рим до окремих рядків пісні;
- добір антонімів та синонімів до лексичних одиниць тексту пісні;

- визначення «прихованого» змісту ідіом та виразів, які зустрічаються у тексті пісні [3, с. 200] тощо.

2.1.2 Лексична складова пісень та розширення словникового запасу учнів

Володіння іноземною мовою – це повноцінне володіння навичками іншомовної лексичної компетенції, в той час як знання іноземної мови ототожнюється лише зі знанням окремих лексичних одиниць [13, с. 93].

Загальноєвропейські рекомендації Ради Європи з мовної освіти визначають поняття комунікативної мовленнєвої компетенції [4, с. 31], яка складається з таких компонентів, як лексичні, фонологічні, синтаксичні, граматичні та інші знання, уміння та навички. Лексична компетенція – це центральний компонент у оволодінні іноземною мовою, тому до уваги методистів та викладачів-практиків запропоновано низку рекомендацій, щодо презентації та вивчення лексичних одиниць на заняттях з іноземної мови.

Одним з варіантів є ознайомлення з лексичним матеріалом у автентичному контексті та його презентація через візуальні (картини, жести, міміку) та аудіо / відео засоби. Пісня – це та форма наочності для розвитку навичок оволодіння лексичною компетенцією, яка може забезпечити ефективне та цікаве навчання, оскільки, по-перше, лексична складова переважної кількості пісень заснована на іншомовному матеріалі високочастотного вжитку; по-друге, при роботі з піснею охоплюються усі етапи засвоєння лексичного матеріалу – ознайомлювальний, етапи автоматизації та застосування лексичних одиниць.

Ключовий фактор у засвоєнні нового лексичного матеріалу полягає у формуванні навичок лексичної компетенції. Це передбачає формування рецептивних (сприйняття і розуміння лексичних одиниць) та репродуктивних навичок (безпосереднє відтворення лексичних одиниць у мовленні, або на письмі), розвиток яких відображається у застосуванні різноманітних стратегій і підходів до поповнення лексичного запасу учнів [9, с. 49].

Метод застосування пісні в процесі вивчення іноземної мови здатний мимовільно активізувати репродуктивні навички учнів, шляхом відтворення лексичних одиниць ресурсами довготривалої пам'яті [13, с. 93]. Тім М'юрфі охарактеризував цей процес феноменом «засілої у голові пісні» («The song stuck in my head phenomenon») [29]. Дослідження виявило, що ті, хто вивчають іноземну мову підтвердили дійсність феномену «Еврика! (Eureka phenomenon)», у ситуаціях коли вони свідомо демонстрували уміння застосовувати необхідні лексичні одиниці в усному чи письмовому мовленні, проте не розуміли звідки їм відомий той, чи інший набір лексичних одиниць. Такий прогрес можливий за активізації механізму оволодіння мовою (Language Acquisition Device) шляхом багаторазового застосування доступного для засвоєння пісенного матеріалу.

Дослідження з методики викладання англійської мови в рамках педагогічної практики на базі учнів середньої школи (п'ятий та восьмий класи) передбачало проведення мною одного з уроків, з метою опанування лексичних одиниць з теми «Велика Британія» за навчальною програмою для шкіл з поглибленим вивченням іноземних мови 5-9 класи [43].

Тематичний блок охоплював матеріал для ознайомлення з культурою і традиціями Англії (5й клас). Оскільки, починаючи з середньої школи відбувається поступове введення автентичних навчальних матеріалів у шкільну програму, учням було запропоновано опанування нового лексичного матеріалу з теми на прикладі пісні "*Oh England, my Lionheart*" у виконанні Кейт Буш. Вибір пісні було обумовлено безпосереднім зв'язком семантики лексичних одиниць з розвитком лексичної та соціокультурної компетенцій учнів, оскільки у тексті пісні представлено міжпредметні зв'язки з історією, літературою та географією Англії (Додаток А).

Етап ознайомлення з новим лексичним матеріалом було реалізовано шляхом застосування одного зі способів безперекладної семантизації, що передбачає ознайомлення з новими лексичними одиницями вербальним, або візуальним способами [36, с. 211]. Під час другого прослуховування, учням

було роздано текст пісні, проте без візуального супроводу. Таким чином, вдруге відбулося ознайомлення з новими лексичними одиницями, але шляхом залучення вербального типу безперекладної семантизації – способом контекстуальної здогадки. (**Додаток А**).

Етап активізації лексичних одиниць передбачав поділ учнів на групи для виконання завдання «sing the puzzle-lines», яке полягало у встановленні і відтворенні правильної послідовності рядків під час звучання акомпанементу пісні. Кожна група заздалегідь отримала роздруковане зображення з презентації пісні, відповідні рядки (або ключові слова) якої треба було одразу відтворити усно, а потім під акомпанемент мелодії у правильній послідовності. Таким чином, кожна група була відповідальна за правильне і своєчасне відтворення лексичних одиниць (**Додаток А**).

Варто зазначити, що це завдання охоплює одразу два етапи оволодіння лексичною компетенцією – автоматизацію і застосування лексики, що дозволяє зекономити час на уроці і урізноманітнити його. Звичайно, не оминаючи повністю етап автоматизації лексики, учням можна запропонувати традиційне заповнення пропусків під час прослуховування пісні, обговорення змісту пісні, встановлення асоціативного ряду з нових лексичних одиниць, створення майнд-мепів та інші завдання, які є менш затратними за часом проведення заняття.

На етапі застосування лексики було встановлено, що запам'ятовування нових лексичних одиниць не тільки на фразовому, але й на рівні словосполучень і речень у багатьох учнів відбувається мимовільно, ефект від чого виявляється у найнесподіваніших для самих учнів ситуативних випадках мовлення. Тому ми вважаємо, що саме у цьому полягає абсолютна перевага використання пісенного матеріалу для оволодіння лексичною компетенцією.

2.1.3 Розвиток навичок граматики через використання пісень

Музичний і лінгвістичний матеріал представляють окремі системи володіння компетенціями, проте процес формування навичок на когнітивному рівні відбувається однаково спонтанно та лінійно. Останні дослідження з нейрології [26; 30] підтверджують, що комбінація музичного ритму і граматичних навичок при вивченні іноземних мов обґрунтована не лише методично, а також й науково.

Опрацювання граматичних тем на уроках з іноземної мови часто викликають в учнів середньої та старшої школи суперечливе ставлення до вивчення іноземної мови взагалі. Серед пріоритетів застосування пісенного матеріалу для розвитку граматичних навичок учнями, виділяють:

- полегшене сприйняття нового, часто складного граматичного матеріалу у тримірному співвідношенні: точно, семантично та прагматично;
- сприяння концентрації уваги учня на конкретному граматичному явищі;
- контекстуалізацію граматичних структур у культурно-змістовому насиченому пісенному середовищі;
- ефективне використання мнемонічної стратегії для запам'ятовування граматичних схем і конструкцій завдяки рефреновій структурі пісень [21].

Освітня програма для поглибленого вивчення англійської мови у 8 класі [44] передбачає опанування достатньо об'ємних граматичних тем, що може призвести до складнощів формування рецептивних та репродуктивних навичок. Традиційні вправи у рамках біхевіористичного, або граматики-перекладного підходів у викладанні іноземної мови поступово втрачають актуальність в умовах глобалізації і конструктивного підходу до навчання у 21 столітті. Зважаючи на це, варто враховувати актуальні потреби учнів та організовувати навчальний процес таким чином, щоб учні ставали основними активними учасниками цього процесу, мотивуючи їх до самостійної роботи не лише у рамках школи.

Наприклад, опанування граматичної теми «Умовні речення / Conditional state» в англійській мові розпочинається приблизно у восьмому класі і вимагає від учнів повного усвідомлення комунікативної мети запропонованого до вивчення граматичного матеріалу. Часто виникають складнощі на фоні часткового розуміння доцільного застосування умовних конструкцій, а також труднощі, пов'язані з правильним вживанням граматичних конструкцій для побудови умовних речень. Темою одного з уроків під час проходження педагогічної практики (8й клас) було опанування другого типу умовних речень. Традиційні пояснення граматичної структури з *If* на початку речення у формі схем, таблиць, або на дошці – доречні у випадках, коли розглядаються *нульовий* та *перший тип* умовних речень, оскільки матеріал частково знайомий і не повинен представляти складнощів для учнів середньої школи, яким уже відомі правила вживання *Present/Future Simple*. *Другий тип* умовних речень вимагає не лише розбору граматичної структури і виконання письмових вправ для активізації знань, а також аналіз вживання конструкції *If + Past Simple, would + Infinitiv Verb* у автентичному середовищі та формування їх свідомої репродукції в усному мовленні.

Метою опрацювання комунікативних вправ на розвиток граматичної компетенції стало зосередження уваги учнів на конструкціях *другого умовного типу речень* під час прослуховування, для їх подальшого самостійного аналізу і застосування, де вчитель виконував допоміжну функцію. Завдання передбачало не лише виявлення окремих граматичних явищ для активізації граматичної структури, а й ряд комунікативних завдань спрямованих на використання граматичного матеріалу в мовленні в рамках структурно-ситуативного підходу SOS (Structural-oral-situational approach), який полягає у перетворенні спеціально обраних граматичних конструкцій у повноцінний інструмент для відтворення комунікативного акту [34].

Після першого прослуховування пісні завдання передбачало невеликий *small-talk* у парах, стосовно окремих елементів змісту тексту для того, щоб привернути увагу учнів до граматичних структур під час другого

прослуховування. Як варіант, учням було запропоновано гру-загадку із рядом гіпотетичних речень на картках для того, щоб учні змогли визначити – правдиве речення, чи вигадане (наприклад, *If you lived in the Great Britain, you would celebrate Queen`s Birthday; You would study in 7th form again, if you didn`t pass the exams*). Друге прослуховування пісні передбачало запис умов і наслідків, про які йшлося у пісні (наприклад, *якщо б у автора пісні було мільйон доларів США, то він би: If I had a million dollars, I would buy you a house; I`d buy you a fur coat if I had a million dollars*). Виокремлені приклади необхідно було проаналізувати та обговорити з класом те, які існують правила вживання другого типу умовних речень в англійській мові. З цією метою, учням можна запропонувати завдання для заповнення пропусків правила вживання граматичної конструкції для формування логічного підсумку уроку **(Додаток Б)**.

Пісенний матеріал, як допоміжна форма наочності для опанування граматичного матеріалу на заняттях з іноземної мови, заохочує учнів бути безпосередніми центральними учасниками освітнього процесу, що як наслідок підвищує особисту мотивацію і моделює природній поступовий розвиток навичок лінгвістичної компетенції починаючи з аудіювання, мовлення, читання та письма.

2.1.4 Пісня як основний елемент оволодіння соціокультурною компетенцією

Викладання іноземної мови передбачає формування соціокультурної компетенції, яка визначається як першочерговий аспект комунікативної компетенції, а також уявлень та знань про культуру країни, мова якої є предметом вивчення. Соціокультурні знання тісно пов'язані з мовою, оскільки мова виступає інструментом комунікації та формування цінностей в розрізі культурного розвитку будь-якої спільноти.

Культура – це динамічне соціальне багатоаспектне явище, яке виражається у певній поведінці, способі життя, стилі мислення та спілкування окремої спільноти, і може бути узвичаєною будь-яким іншим індивідом, незалежно від його національної приналежності чи соціальної ролі [25]. Відповідно до цього визначення, при викладанні та вивченні іноземної мови, цілком важливо усвідомлювати необхідність оволодіння культурою тієї країни, мова якої вивчається. Основна мета розвитку соціокультурної компетенції – полегшення процесу крос-культурної комунікації, яка є щонайпершою метою вивчення іноземної мови взагалі.

Пізнання та розкриття культурних цінностей спільноти у процесі міжкультурної інтеракції дозволяє уникнути:

- категоризації суспільства (адаптування цінностей суспільства під власну систему морально-етичних принципів);
- виникнення стереотипів – підсвідомо невірно сформованих умовиводів щодо того, чи іншого культурно-соціального явища іншої культури;
- псевдо-сприйняття реальності – моделювання у свідомості індивіда існування вигаданої дійсності в межах іншої спільноти.

Мистецтво, зокрема поп-музика та пісні, є одним з інструментів формування і розвитку соціокультурної компетенції учня, яка допоможе йому у майбутньому задовольнити вимоги спілкування другою іноземною мовою [4, с. 246]. До цих вимог відносяться уміння вступати в спонтанний комунікативний процес, уміння адаптувати свою поведінку до поведінки носіїв певної мови, розвиток навичок невербального спілкування, особливості культури листування тощо. Шкільні підручники з англійської мови за програмою середньої школи [41; 42] передбачають не так багато лінгвокраїнознавчого матеріалу для набуття учнями базового соціокультурного досвіду.

Грамотно підібрані форми наочності у вигляді пісенного матеріалу допоможуть розширити кругозір учнів, поглиблюючи їх знання у національному, географічному, історичному, соціальному контекстах; у учнів

розвивається уява та критичне мислення; автентичний музичний матеріал є основою подолання бар'єрів у світлі міжкультурної комунікації; музика розкриває естетичний потенціал освіти школярів.

Пісенний матеріал іноземною мовою, підкріплений відео-супроводом, представляє собою гарні вправи для розвитку навичок говоріння та критичного мислення. Традиційна дискусія у класі зі вчителем, робота у групах/парах, проведення бліц-турнірів та мозкових штурмів на базі пісенного матеріалу сприяє підвищенню зацікавленості учнів до обговорення нагальних і болючих соціальних питань різних країн та культур. На жаль, однією з соціальних проблем сьогодення є жорстке насилля у школах та булінг, яка щорічно торкається школярів у різних країн Світу.

Традиційні виховні години для учнів середньої та старшої школи можуть стати більш різноманітними, і передбачати можливості міждисциплінарної інтеграції етики, іноземної мови та музичного мистецтва для досягнення потрібної мети: виховної, освітньої, естетичної (**Додаток В**).

2.2 Сучасні технології для самостійного вивчення іноземних мов на базі пісенного матеріалу

Теорії конструктивізму та конективізму, які поширилися паралельно з розвитком технічного прогресу в освітньому просторі, сформували докорінно новий підхід до методики викладання. Оцінювання учнів та студентів відбувається поточно, при цьому увага більше не концентрується на отриманні формального балу в кінці семестру; вчитель більше не центр навчального процесу, навпаки, він виконує допоміжну guide-функцію. Свідомий підхід до вивчення іноземної мови формується мимовільно завдяки потребі участі в постійному процесі комунікації.

Оскільки технології носять всепроникний характер, відбувається симбіоз культур різних суспільств. Мережа інтернет забезпечує постійний обмін культурними надбаннями, які з плином часу укоріняються у свідомості

цілих груп і меншин: змінюються інтереси, вподобання, формуються нові культурні цінності. Разом з тим, підвищується мотивація до пізнання нових продуктів культурного розвитку, серед яких зразки популярних пісень.

Пісні для багатьох учнів – це приємний ненав'язливий матеріал для самостійного опанування іноземної мови. Технології комп'ютеризованого і мобільного навчання (CALL and MALL technologies [40]) надають сотні можливостей для підбору і розвитку навичок мовленнєвої компетенції в комфортних для учня умовах будь-де та будь-коли. За моделлю «змішаного навчання» (flipped classroom), викладач має змогу представити навчальний, зокрема пісенний матеріал для самостійного вивчення іноземних мов, з подальшим практичним застосуванням опрацьованого матеріалу в межах традиційного заняття у класі [27, с. 221].

Наприклад, на освітніх порталах *FutureLearn* [49], *BBC Learning English* [51], *British Council* [47], *Goethe-Institut* [50], *Deutsche Welle* [48] запропоновані курси, інтерактивні вправи аудіо- та відеоматеріали для вивчення англійської та німецької мов та розвитку соціокультурної компетенції на базі музичного пісенного матеріалу. У безкоштовних мобільних додатках *LyricsTraining* [52], *Univoice* [55] можна обирати самостійно пісні та розвивати навички лексичної, граматичної та слухової компетенцій. У мобільних додатках передбачено систему самооцінювання, тому учням не обов'язково необхідно чекати на коментар від вчителя. Навпаки, перевагою змішаного навчання є те, що легкий і доступний для опрацювання матеріал засвоюється учнями самостійно, що економить час для опрацювання тих завдань у класі, які представляють найбільшу складність. Наприклад, розвиток лексичної і граматичної компетенцій забезпечують інтерактивні вправи до переглянутого музичного відео кліпу виконані самостійно, в той час як розвиток навичок говоріння найкраще відпрацювати у класі, коли вчитель має можливість особисто скоординувати та контролювати мовленнєвий процес.

Таким чином, завдяки постійній інтеграції технічних засобів у всі сфери життєдіяльності людини, процес вивчення іноземної мови можна представити

як невід'ємний інструмент для взаємодії з іншомовним суспільством, продиктованої потребою постійного інформаційного обміну. Завдяки технологіям вчитель має можливість обґрунтувати важливість і прагматику застосування іноземної мови, замість того, щоб «говорити про мову».

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети, у бакалаврській роботі було розглянуто методичні принципи міждисциплінарної інтеграції музичного мистецтва з вивченням іноземних мов, зокрема використання пісенного матеріалу на уроках англійської мови у загальноосвітній школі. Матеріали для дослідження були зібрані та апробовані в період проходження педагогічної практики з учнями середніх класів Великобобрицької ЗОШ I-III ступенів.

Основною метою дослідження було розкриття освітнього потенціалу інтеграції музичного мистецтва з вивченням англійської мови, спрямованої на більш глибокий та комплексний методико-педагогічний підхід до розвитку іншомовної комунікативної компетенції учнів.

Такого роду міждисциплінарна інтеграція – це нестандартне, та не менш вдале педагогічне рішення проблеми повноцінного розвитку одразу усіх мовних і мовленнєвих компетенцій – читання, аудіювання, мовлення та письма, а також набуття соціокультурного досвіду, перевагою якого є успішне положення учнів у мультинаціональному суспільстві у майбутньому.

Результати дослідження можна підсумувати наступним чином:

1. Міждисциплінарна інтеграція полягає у поєднанні матеріалу декількох предметів та встановленні міжпредметних зв'язків з метою досягнення певної поставленої навчальної мети. Інтегроване заняття передбачає актуалізацію уже набутих знань, умінь та навичок учнів задля більш ефективного та повноцінного опанування нового навчального матеріалу.

Було виявлено, що підгрунття інтеграції музичного мистецтва з вивчення іноземної мови обумовлене психологічно-когнітивними особливостями людини, оскільки процеси сприйняття музичного та лінгвістичного матеріалу відбуваються на одному і тому ж перцептивному рівні за умов однакової часової модальності. Відповідно до цього можна стверджувати, що поєднання

«музика–іноземна мова» є більш, ніж сприятливе з точки зору набуття і розвитку навичок комунікативної компетенції.

2. В ході дослідження було з'ясовано, що музичний пісенний матеріал це ефективний засіб наочності, який може бути вдало підібраним і успішно застосованим відповідно до сформульованої мети уроку. Грамотно підібраний пісенний матеріал сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості учнів у опрацюванні будь-якої теми на занятті з іноземної мови. Пісні складають велику методичну цінність, оскільки робота над текстом пісні охоплює розвиток усіх мовних і мовленнєвих навичок – мовлення, аудіювання, читання і письма; розвиваються артикуляційні уміння та вимова; розкриваються соціокультурні аспекти комунікативної компетенції; розширюється лексико-граматична база знань учнів; учні набувають здатність критично мислити та аналізувати проблематику поданого тексту пісні.

3. Інтеграція пісенного матеріалу у процес оволодіння іноземною мовою формує соціокультурну компетенцію учня – одну з найважливіших життєвих компетенцій людини, яка орієнтує її у іншомовному суспільстві, полегшуючи процес комунікативної інтеракції з носіями мови та допомагає краще усвідомити їх національну ментальність. Формування іншомовної соціокультурної компетенції учня сприяє «діалогу культур» та підвищує шанси учня зайняти гідну позицію у багатонаціональному суспільстві у майбутньому.

4. У світлі постійних соціальних зрушень та трансформацій усіх сфер людської життєдіяльності паралельно змінюються педагогічні методи та стратегії. Сучасне освітнє поле давно відійшло від традиційних канонів викладання, тому щонайпершим освітнім пріоритетом є пошук інноваційних креативних рішень у методиці викладання. Зважаючи на те, що відсутність доступу до технічних засобів з підключенням до мережі Інтернет це скоріше виняток, ніж правило, процес вивчення іноземних мов на базі пісенного матеріалу можна реалізувати завдяки багатьом освітнім порталам, соціальним

мережам та мобільним додаткам, разом з тим визнаючи навчання щоденною потребою, а не нав'язливим стимулом з-боку викладача.

Я, *Деменкова Ксенія Валеріївна*, своїм підписом засвідчую, що моя бакалаврська робота «*Освітній потенціал інтеграції музичного мистецтва з вивченням іноземних мов*» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива / І. Бех // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 5–6.
2. Бовсунівський В. М. Вивчення мистецьких дисциплін у 2018 –2019 навчальному році [Електронний ресурс] / В. М. Бовсунівський. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180813_statja_21.pdf. – (10.04.2020).
3. Гора Т. В. Застосування пісень на уроках англійської мови в початкових та середніх класах / Т.В. Гора, Л. П. Нездропа // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 1(45). – Частина І. – С. 195-202.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Земляна Е. ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАНЬ В ОСВІТІ. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЗАНЯТЬ [Електронний ресурс] / Елла Земляна // Збірник наукових праць. – 2013. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2310>. – (20.03.2020).
6. Злотник О. Й. Перцептуальний простір функціонування музичного твору / О. Й. Злотник // Мистецтвознавчі записки. – 2018. – Вип. 34. – С. 267-273.
7. Інтегровані уроки: від теорії до практики [Електронний ресурс] // Школа. – 2018. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/integrovani-uroki-vid-teori-do-praktiki>. – (20.03.2020).
8. Качанова О. Використання пісенного та римованого матеріалу при комунікативно орієнтованому викладанні іноземної мови / Ольга Качанова // Сучасні підходи до навчання іноземної мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ: зб. наук. Праць (за матеріалами II Міжнародної конференції від 23 березня 2012 року) / за загал. ред. д. пед. н. Пасинок В.Г. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н.

- Каразіна, факультет іноземних мов, кафедра англійської мови, 2012. – С. 48-50.
9. Коломінова О. Формування англомовної лексичної компетенції // Іноземні мови. – 2005. – №2. – С.48-51
10. Комісарова І. М. Застосування дидактичної інтеграції для розвитку життєвої компетентності учнів на уроках географії / І. М. Комісарова // Бібліотека журналу «Географія», ВГ «Основа». – 2011. – С. 45.
11. Маловицька Л. Звук і колір: феномен синестезії у творчому мисленні генія-митця / Маловицька Людмила //Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення: зб. наук. праць (за матеріалами II міжвузівської науково-теоретичної конференції від 23 грудня 2009 року) / за загал. ред. д. філос. н. Поліщук О.П. – Житомир: Житомирський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2009. – С. 55-58.
12. Медведюк Є. К. Реалізація міжпредметних зв'язків як умова інтеграції змісту освіти / Є. К. Медведюк // Біологія. – 2004. – №9 (березень). – С. 2-5.
13. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. для студ. вузів / С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н. О, Бражник та ін. – К. : Ленвіт,1999. – 319 с.
14. Падалка Г. Музика + English / Г. Падалка, Н. Валиленко-Несіна// Мистецтво та освіта. – 1997. - №2. – С. 26-28
15. Савченко І. П. Вірші та пісні на уроках англійської мови в початкових класах / І. П. Савченко // Англійська мова та література – 2004. – № 1. – 14 с.
16. Сільвейстр А. М. Мотивація навчання студентів як психолого-педагогічна проблема / А. М. Сільвейстр, М. О. Моклюк // Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Випуск 5. – Частина 1. – С. 152-158.

17. Стиркіна Ю. Музика та іноземна мова: Естетичний потенціал інтеграції / Ю. Стиркіна // Естетика і етика педагогічної дії. – 2013. – №6. – С. 155-167.
18. Тарнауз О. І. Розвиток соціокультурної компетентності / О. І. Тарнауз // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2016. – Вип. 46. – С. 310-314.
19. Траїліна Л. П. Використання пісень на уроках англійської мови, як прийом формування соціокультурної компетенції учнів [Електронний ресурс] / Лариса Петрівна Траїліна // ЗНВК "Вибір". – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-pisen-na-urokah-angliysko-movi-yak-priyom-formuvannya-sociokulturno-kompetenci-uchniv-9433.html> – (15.04.2020).
20. Утіна Г. М. Інтегративні зв'язки між сольфеджіо і англійською мовою [Електронний ресурс] / Ганна Миколаївна Утіна // Музичне мистецтво і культура. – 2018. – Вип. 27. – С. 310-323. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.music-art-and-culture.com/index.php/music-art-and-culture-journal/article/view/384>. – (1.04.2020).
21. Arnold J. New Ways in Teaching With Music [Electronic resource] / J. Arnold, E. Herrick // Tessol press. – 2017. – Access mode: http://www.aogaku-daku.org/wp-content/uploads/2018/08/14109_NW-in-Teaching-With-Music_e-book.pdf. – (25.04.2020).
22. Garipova N. About the mechanisms of cognitive processes of the psyche when listening to music [Electronic resource] / Natalya Garipova – Access mode: <https://kpfu.ru/portal/docs/F505332772/Garipova.PDF>. – (5.03.2020).
23. Gallese V. Forms of Vitality: Their Neural Bases, Their Role in Social Cognition, and the Case of Autism Spectrum Disorder [Electronic resource] / V. Gallese, M. J. RoCHAT // A Topical Journal for Mental Health Professionals. – 2018. – Access mode:

- <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07351690.2018.1405672>. – (20.03.2020).
24. Hallam S. The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people [Electronic resource] / Hallam // Institute of Education, University of London. – 2010. – Access mode: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0255761410370658>. – (20.03.2020).
25. Harris M. Cultural Anthropology [Electronic Resource] / M. Harris, O. Johnson // Pearson. – 2000. – Access mode: <https://www.pearson.com/us/higher-education/product/Harris-Cultural-Anthropology-5th-Edition/9780321034144.html?tab=contents>. – (20.04.2020).
26. Johns Hopkins Medicine. The musical brain: Novel study of jazz players shows common brain circuitry processes both music, language [Electronic resource] / Johns Hopkins Medicine // ScienceDaily. – 2014. – Access mode: <https://www.sciencedaily.com/releases/2014/02/140219173136.htm>. – (20.04.2020).
27. Krasulia, A. Blended Learning: Advantages and Disadvantages in the EFL Classroom [Electronic resource] / A. Krasulia // Якісна мовна освіта у сучасному глобалізованому світі: тенденції, виклики, перспективи: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Суми, 23-24 листопада 2017 р. – Суми: СумДУ, 2017. – С. 220-224. – Access mode: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/67256/1/Krasulia_Blended_Learning.pdf. – (30.04.2019).
28. Ludke K. Teaching foreign languages through songs [Electronic resource] / Karen Ludke // University of Edinburgh. – 2009. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/260229876_Teaching_foreign_languages_through_songs. – (1.04.2020).

29. Murphey T. The song stuck in my head phenomenon: a melodic din in the LAD? [Electronic resource] / Tim Murphey. – 1990. – Access mode: https://www.academia.edu/1902744/The_song_stuck_in_my_head_phenomenon_a_melodic_din_in_the_LAD. – (15.04.2020).
30. Musical rhythm discrimination explains individual differences in grammar skills in children [Electronic resource] / [R. L. Gordon, C. M. Shivers, L. A. Wieland and others] // Developmental Science. – 2014. – Access mode: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/desc.12230>. – (25.04.2020).
31. Nazarenko O. Strategies and techniques of developing the grammatical competence of efl learners / Nazarenko O., Prykhodko N., Bila O. // research of different directions of development of philological sciences in ukraine and eu. Conference proceedings, 2019. – Baia Mare : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. – 162 – 165.
32. Rao X. Learning Theories that Impact English Teaching and Learning [Electronic resource] / Xiaofei Rao // University English for Academic Purposes in China. – 2018. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/326248066_Learning_Theories_that_Impact_English_Teaching_and_Learning. – (10.04.2020).
33. Rickard N. S. The Effect of Music on Cognitive Performance: Insight From Neurobiological and Animal Studies [Electronic resource] / N. S. Rickard, S. R. Toukhsati, S. E. Field // School of Psychology, Psychiatry and Psychological Medicine, Monash University. – 2005. – Access mode: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1534582305285869>. – (10.03.2020).
34. Spicher L. Folk Music in the L2 Classroom: Development of Native-Like Pronunciation Through Prosodic Engagement Strategies [Electronic resource] / L. Spicher, F. Sweeney // Connections: a journal for foreign language educators. – 2007. – Access mode : <https://works.bepress.com/lori-spicher/2/>. – (1.04.2020).

35. Yang Lv. Influence of Cognitive Neural Mechanism on Music Appreciation and Learning [Electronic resource] / Yang Lv // School of Humanities, Xidian University. – 2019. – Access mode: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6487782/>. – (15.03.2020).
36. Yehorova, O. Strategies of Introducing the Individual Learning Style in the Development of the English Language Lexical Competence of Pupils / O. Yehorova, O. Bila // Освітній простір України: Науковий журнал ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника". – 2018 р. – Вип. 12. – С. 208-214.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

37. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>. – (5.04.19).
38. Оновлений латинсько-український словник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.m-translate.com.ua/slovník/latin/la-uk> – (5.04.2020).
39. Merriam-Webster's 11th Collegiate Dictionary [Electronic resource] / Merriam-Webster, 2011-2018. – Access mode: <https://www.merriam-webster.com/>. – (5.04.2020).
40. Richards J. C. Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics / Richards J. C., Schmidt R., Kendricks H., Kim Y. – Harlow : Pearson Education Ltd, 2002. – 608 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

41. Калініна Л. В. Англійська мова [Електронний ресурс] / Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич – 2016. – Режим доступу: http://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/8_klas_anglijska_mova_kalinina_2016.pdf. – (15.04.2020).
42. Карпюк О. Д. Англійська мова [Електронний ресурс] / О. Д. Карпюк. – 2018. – Режим доступу: <https://pidruchnyk.com.ua/133-anglyska-mova-karpyuk-5-klas.html>. – (15.04.2020).

43. Міністерство освіти і науки. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів 5-9 класи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>. – (5.04.2020).
44. Міністерство освіти і науки. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5-9 класи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>. – (10.04.2020).
45. Оновлені програми для основної школи освітньої галузі «Мистецтво» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>. – (10.04.2020).
46. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України; Стандарт, План, Вимоги від 23.11.2011 № 1392// База даних «Законодавство України» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>. – (28.04.2019).
47. British Council [Electronic resource] / British Council, 2020. – Access mode: <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/category/topics/music>. – (25.04.2020).
48. Deutsche Welle. Deutsch lernen [Electronic resource] / Deutsche Welle, 2020. – Access mode: <https://www.dw.com/de/deutsch-lernen/bandtagebuch/s-13891>. – (25.04.2020).
49. FutureLearn Online Courses [Electronic resource] / FutureLearn, 2020. – Access mode: <https://www.futurelearn.com/courses/songwriting/>. – (25.04.2020).

50. Goethe Institut. Step into German [Electronic resource] / Goethe Institut, 2020. – Access mode: <http://www.goethe.de/ins/us/saf/prj/stg/tte/ftm/deindex.htm>. – (20.04.2020).
51. Learning English with BBC [Electronic resource] / BBC, 2020. – Access mode: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/conversation-lesson-music>. – (25.04.2020).
52. LyricsTraining [Electronic resource] / LyricsTraining, 2020. – Access mode: <https://lyricstraining.com/>. – (25.04.2020).
53. Super Simple Songs. Head Shoulders Knees And Toes [Electronic resource] / Super Simple Songs // YouTube. – Access mode: <https://www.youtube.com/watch?v=RuqvGiZi0qg>. – Head Shoulders Knees And Toes (2019) | Noodle & Pals | Super Simple Songs. – Date of publication: 21.02.2019. – (20. 04.2020).
54. Super Simple Songs. Yes, I can [Electronic resource] / Super Simple Songs // YouTube. – Access mode: https://www.youtube.com/watch?v=_Ir0Mc6Qilo. – Yes, I Can! | Animal Song For Children | Super Simple Songs. – Date of publication: 11.02.2015. – (20. 04.2020).
55. Univoice. Learn Languages Through Songs [Electronic resource] / Univoice, 2020. – Access mode: <https://univoice.app/>. – (25.04.2020).

Додаток А

Застосування пісенного матеріалу для розвитку навичок лексичної компетенції

Автентичний текст пісні *Oh England, my Lionheart* (by *Kate Bush*, Album *Lionheart 1978*):

*Oh! England, my Lionheart
I'm in your garden, fading fast in your arms
The soldiers soften, the war is over
The air raid shelters are blooming clover
Flapping umbrellas fill the lanes
My London Bridge in rain again*

*Oh! England, my Lionheart!
Peter Pan steals the kids in Kensington Park
You read me Shakespeare on the rolling Thames
That old river poet that never, ever ends
Our thumping hearts hold the ravens in
And keep the tower from tumbling*

*Oh! England, my Lionheart
Oh! England, my Lionheart
Oh! England, my Lionheart
I don't want to go*

*Oh! England, my Lionheart!
Dropped from my black Spitfire to my funeral barge
Give me one kiss in apple-blossom
Give me one wish, and I'd be wassailing
In the orchard, my English rose
Or with my shepherd, who'll bring me home*

*Oh! England, my Lionheart
Oh! England, my Lionheart
Oh! England, my Lionheart
I don't want to go
Oh! England, my Lionheart
Oh! England, my Lionheart*

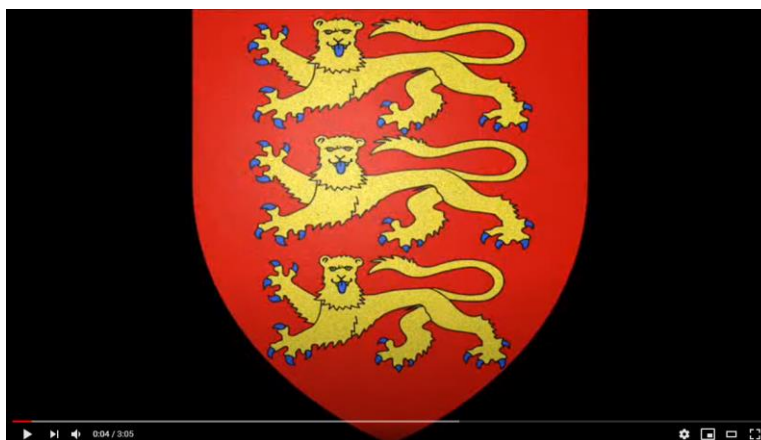
*Oh! England, my Lionheart
I don't want to go*

**Зразок вправ для розвитку іншомовної лексичної компетенції на базі
пісенного матеріалу (етап ознайомлення)**

I. Watch a video presentation to the song *Oh England, My Lionheart*

(https://www.youtube.com/watch?v=5rn_DXpURvQ) performed and written by the English speaking composer and singer Kate Bush and try to guess the meaning of the following words and lines due to the slides of presentation:

1. England, my Lionheart (слово *lionheart* асоціює Англію за часів правління короля Річарда I, у народі відомого як Річард Левове серце; наводиться назва відомого роману Джеймса Барі Пітер Пен та йде мова про пригоди героїв у парку Кенсінгтон: *Peter Pan steals the kids in Kensington Park*; згадується річка Темза: *the rolling Thames* та ін.)

2. Air red shelters

3. *Flapping*

4. *The rolling Thames*

5. *Keep the tower from the tumbling*

II. Listen to the song the second time without visual support. Try to arrange the lines according to the text and its sense. Guess the meaning of the new words, combining them with the familiar ones (watch out the part of speech used):

1. My Lionheart	a) England
2. To fade	b) shelter
3. Air raid	c) fast
4. Flapping	e) Thames
5. The rolling	f) park
6. Peter Pan steals	j) the kids
7. The Kensington	k) will bring you home
8. Thumping	l) umbrellas
9. To keep the tower from	m) tumbling
10. The shepherd	p) hearts

Зразок вправи для розвитку іншомовної лексичної компетенції на базі пісенного матеріалу (етап автоматизації та застосування)

Коментар: в рамках дослідження акомпанемент до пісні можливо було відтворити за фортепіано під час проведення інтегрованого бінарного заняття 5 та 8 класів з учителем музики. Якщо такої можливості немає, можна використати фонограму до пісні і заспівати її з учнями у формі караоке: <https://www.youtube.com/watch?v=CVSUMSuec6o>

I. Choose the pictures printed from the video presentation of the song and decide with your group what lines from the song it corresponds to.

Group 1

Group 2

II. Be ready to perform your part of the lyrics in time, listening to the singing of the other groups:

OH ENGLAND MY LIONHEART
 Words and Music by
 KATE BUSH
 Slowly

Verse 1 (Orange box):
 Oh Eng-land my Li-on-heart
 I'm in your gar-den fa-ding
 fast in your arms
 The sol-diers soft-en the
 war is ov-er.

Verse 2 (Green box):
 The air-raid shel-ters are
 bloom-ing clo-ver — Flap-ping tin-
 -brel-las fill the lanes My Lon-don
 Bridge in rain a-gain.

Verse 3 (Purple box):
 Oh Eng-land my Li-on-heart
 Oh Eng-land my Li-on-heart
 Pe-ter Pan steals the kids in
 Dropped from my black Spit-fire to
 my Ken-sing-ton Park barge
 You read me Shakes-peare on
 Give me one kiss in

Chorus (Pink box):
 Oh Eng-land my Li-on-heart
 Oh Eng-land my Li-on-heart
 Oh Eng-land my Li-on-heart I don't
 want to go. Li-on-heart
 Oh Eng-land my Li-on-heart
 Oh Eng-land my
 Li-on-heart I don't want to go.

Verse 4 (Cyan box):
 the Roll-ing Thames —
 ap-ple-blossom
 That old Riv-er Po-ot that
 Give me one wish and
 nev-er ev-er ends Our thump-ing
 I'd be was-sail-ing in the
 hearts orch-ard my Eng-ish the
 rav-ens in and keep the
 Rose Or with my
 tow-er from tum-bling home.
 Shep-herd who'll bring me

Додаток Б

Застосування пісенного матеріалу для розвитку навичок граматичної компетенції

Автентичний текст пісні *If I had a million dollars* (by Ed Robertson and Steven Page, Album *Gordon, 1992*):

If I had a million dollars

(If I had a million dollars)

Well, I'd buy you a house

(I would buy you a house)

And if I had a million dollars

(If I had a million dollars)

I'd buy you furniture for your house

(Maybe a nice chesterfield or an ottoman)

And if I had a million dollars

(If I had a million dollars)

Well, I'd buy you a K-Car

(A nice reliant automobile)

[Chorus]

And if I had a million dollars, I'd buy your love

If I had a million dollars

(I'd build a tree-fort in our yard)

If I had a million dollars

(You could help it wouldn't be that hard)

If I had a million dollars

(Maybe we could put a little tiny fridge

In there somewhere)

I. a) Choose the card and discuss with your partner whether the following statements are true or false:

Card 1:

- *If you lived in the Great Britain, you would celebrate Queen`s Birthday;*
- *Your classmates would study in the 9th form, if they passed the exams;*
- *If all people had a million dollars nobody would need to work;*

- *If the weather in Ukraine were hot all year round people would grow up some exotic fruits and vegetables;*
- *People could travel by the spaceship If it were available for everyone.*

b) *Listen to the song **If I had a million dollars** and pay special attention to the grammar structures of the sentences. What grammar patterns have you noticed?*

II. Listen to the song one more time and jot down what would the singer do if he had a million dollars. Analyze the grammatical structures of the examples in pairs and fill in the blanks in the grammar rule of the second type of conditional sentences:

“If ___ past simple ___,” “___ would/could + verb infinitive ___” “___ would/could + verb infinitive ___” “if ___ simple past ___”.

Додаток В

Застосування пісенного матеріалу для розвитку соціокультурної компетенції

Коментар: проведення виховної години передбачає наявність обладнання (мультимедійна дошка/ноутбук, підключення до мережі Інтернет, мобільні пристрої для кожної команди, роздатковий матеріал текстів пісень та завдань).

Учитель розподіляє учнів на команди та роздає кожній команді тексти різних пісень у яких йдеться про соціальні проблеми. На прикладі музичного кліпу пісні “No Guns Allowed” (<https://www.youtube.com/watch?v=jqo9gPxT6A8>) учитель разом з учнями обговорюють проблематику тексту пісні та отримують роздруківки з завданнями для обговорення та заповнення інформації.

Запропоновані варіанти пісень до опрацювання кожної групи:

1. “If I Were a Boy,” by Beyonce (гендерні ролі);
2. “Borders,” by M.I.A (проблеми біженців, толерантність до інших націй);
3. “Diamonds from Sierra Leone,” by Kanye West (діамантова економічна війна, дитяча праця);
4. “Earth Song,” by Michael Jackson (проблеми навколишнього середовища);
5. “I Still Love You,” by Jennifer Hudson (права людей на одностатеві відносини та шлюб).

(Retrieved from: <https://www.tesol.org/read-and-publish/bookstore/teaching-with-music>)

I. Watch a video-clip of the song “No Guns Allowed” and discuss the questions from the “Video-Analysis Table” together with teacher.

II. a) Watch a video-clip to the song text handed out to your group on your mobile device twice and fill in the “Video-Analysis Table”;

b) Exchange findings of social issues with your classmates and complete the “General Video-Clip Plan” with your group:

A) Recording artist(s)	
B) Song title	
C) Musical style	
D) Setting (Country? City? Locations?)	